

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Indicibvs Illvstratvs Et Avctvs Concionatoriis

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Cap. X. David ad Achimelecum fugit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77031)

divinæ se providentiæ committere, quisquis denum successus rerum aut eventus sit, quæcunque vel læta, vel tristia consequantur, fiduciam in Deum nunquam amittere, serenitatem post tempestates expectare.

Hic iterum opportunissimè vociferari liceat: *Memento Domine David & omnis mansuetudinis ejus.* David veluti cervus canibus, indagine, foveis, venatoribus cinctus, capturam operiebatur. Quod ipsemet altitimum gemiscens falsus est Ionathæ: *Vno tantum gradu*, inquit, *ego morsque dividimur.* Tot enim Saul habet cedis meæ ministros, quot subditos, in extremâ stogulâ, facillimo nisi me quis præcipitaverit. Et tamen Deus ab interitu servare me potest. In carceribus olim fame necandis eo loco sitique panis ponebatur, ut si panem non arriperent, fame perirent, si eum prendere niterentur, in ima ruerent, & in cultros sese ac murices induerent perituri. Non ad similes angustias stringebant David, ut quicquid eligeret, pessimum iret. Et tamen hoc altissimè pectori hærebat fixum: Deus etiãnum ab interitu servare me potest, adjutor meus, protector meus, & liberator meus, adjutor fortissimus.

Alterum. Post tertiam noctem ab eâ, quâ latere ceperat David, cum sagittis & puero à pedibus in ejus loci viciniam egressus est Ionathas, & sese mittendis jaculis exercuit. Mox puero remisso, ad latitantem in antro amicorum optimum accessit. Hic David modestiæ ac humilitatis suæ neutiquam oblitus, *surrexit de loco, & cadens prostratus in terram, adoravit terribi.* Quàm humilis, & quàm gravis! Nulla hic Davidi cogitatio subrepsit, ut suum genus Ionathæ stirpi exæquaret, diceretque: Par atque una est ratio nostra; rerum gestarum laude non cedo, familiã inferior non sum; insuper rex unctus sum, ita pares sumus. Cur parens tuus tot meis tamque præclaris meritis hæc rependit præmia? Num ideo illi vitam & regnum servavi, ut jugulum meum peteret? perfidiã tam crudeli, componat obsequia & fidem? Nil horum. Non indignatur, non provocat, non insultat ulli, nullum contumaciã, aut superbiã signum vel minimum edit, sed Ionathan servatorem suum, ut Iosephus loquitur, salutem, & adorat, eique sese abiturum unice commendat. Insignissimè servavit, quod Siracides jubet: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam.*

Tertium: Cum magis ac magis diluculasset, verberatur Ionathas, ne clara dies colloquium arcanum proderet, ita reditum in urbem Gabaa maturare cogitavit. Quando igitur Ionathas & David ultimum vale sibi dicere cogebantur, ingens inter eos obortus est mœror, & luctus lacrymis largissimis accensus. Et videte, quæso, strenuissimos duces duos complorantes; Ionathas annum ætatis quadragessimum, David vigesimum quartum agebat. Tam autem ardentem & tenerè amarunt, ut illis suavius accidisset mori, quàm ita dividi; & *osculantes se alterutrum, fleverunt pariter, David autem amplius.* Ionathas ætate grandior, & mœrentis consolator, lacrymis plus imperavit, nec eas tamen penitus retinere potuit: *Fleverunt pariter, ita quidem, ut lacrymæ verba intereluderent.* Nam Ionathas orsus est quidem dicere: *Quæcunque juravimus.* Dicta non finiens ceptum sermone lacrimis abruptit. Fleverunt ergo pariter, David autem liberalius, quia annis inferior, & quod etiam hos imbres cedere solet, nullum mali remedium conspexit. Furiosum regem evadere difficillimum. Toro Israël's regno cedendum fuit; animam labris primoribus gestis; securitatem aliquam, sed nec tutam, nec diuturnam inter idololatrias querere, sed invenire vix potuit. *Memento Domine David, & omnis mansuetudinis.*

A Iam ærunnarum mare non navigat, sed natat. Hæc tamen omnia, in bonum illius erant cessura. Virtus inter solida maturefcit. Animus valescere plerumque non solet, dum per secunda plus æquo provehitur, adversis inexpertus. Chrysofomi hæc de re differens sapiens oraculum est: *Nihil æque facit animam philosophiã præditam, atque afflictio.* Dices: Quid denique agam, ut calamitas me non evertat? Chrysofomus rei modum suggerens: *Cogita, inquit, ferendum esse, veli nolis, quod tibi illatum est incommodum.* Hac utique præceptione David animum suum solertissimè imbuit: Perferendum est æquo animo, quidquid in nos immitit Deus. Nos servuli, ipse Dominus est. Fidamus Domino tam sapienti, tam benigno. Tot alii præcæferunt: *Spes sanctorum immortalitate plena fuit.* Vox illorum in adversis omnibus erat: *Quidquid jam tolerandum est, habebit finem; Hoc malum, & hoc, & hoc etiam, & illud, & istud, & demum omnia ad suum venient finem, sequetur æternitas beatissima. Toleremus tenues, breves pluvias, & fidamus cæli Domino, serenitas consequetur, nullis turbanda nubilis, æterna.*

CAPVT. X.

David ad Achimelechum fugit.

OPTIMÈ dixit Democritus: Peregrinatio & exilium frugalitatem vitæ docent. Peregrino, præsertim pauperi, res pretiosa est quadra, panis & hydria fontanæ; scannum sub tecto sat bonus ei lectus est.

Hæc sui experimenta David sumere debuit. Saul illum tam pertinaci crudelitate persecutus est, ut afflicto exuli panem nusquam licuerit tute morari. Ex amplâ domo profugus, nec cocus, nec promus condus, nec arca, nec servus ullus sequebatur. Hinc in viã velut pauper scholasticus mendicabat panem & gladium, ut ceptum iter posset prosequi. In hac Davidis fugã quinque potissimum veniunt consideranda.

Primum est, Arcta fames, quæ mendicitatem jam uncto regi obtulit. Alterum est, Sedulum latendi studium, cum tamen latere non licuerit. Tertium, Dei cura in iis, quæ ipsi donantur. Quartum, Deo donare, quàm bonum sit. Quintum, Quàm accurate David examinatus, antequam panem tactus. Hæc omnia complectitur Davidis ad Achimelechum fuga, ad quã hoc capite differemus.

§. I.

CUM Ionathæ valedixisset David, pedes in fugam se coniecit, velut extremum mendicabulum, non solum sine gladio, sed etiam sine perã, sine baculo, sine pane, sine viatico, sine equis & vehiculo. Ita inermis & famelicus venit ad Achimelechum sacerdotem, ubi Arca & tabernaculum in stativis erant. Hoc loci David gladium muniendo corpori, panem solandæ fami petiit. Achimelech non leviter territus & miratus, quid hoc rerum portenderet, Chiliarchum generosissimum, regis generum, sine omni aulico comitatu & armis solum accurrere. David ut turbatum sacerdotem componeret: *Negotium est, inquit, conficiendum impatiens morã, ac secretum, ampliorem comitatum certus locus suppeditabit.* Ideo quatuor aut quinque panes ad iter prosequendum rogito.

Achimelechus, ut necessitati sine cunctatione confuleret, annonam Deo consecratam offerens: *Non habeo, inquit, laicos panes ad manum, sed tantum panem sanctum.* Iusu divino singulis sabbatis panes duodecim

decim in aurea mensa, hinc & hinc seni, ad numerum Israelitarum ponebantur. Atque hi panes, facierum seu positionis dicebantur. Hi sabbatho recentes & a furno calidi ponebantur, sabbatho sequenti auferbantur jam siccis, & reponerentur alii. Ablati in sacerdotum iungat usum cedebant. Levitis non permittitur his vesci. Ita lex edicebat: *Eruntque Aaron, & filiorum eius, ut comedant eos in loco sancto.* Singuli panes octo librarum erant. Hominibus plebeis, necessitas horum esum non interdicebat. Eam ob causam Achimelechus exceptionem, & unâ sacros hos panes dare non recusat, aliquid tamen examinis præmittens: *Si mundi sunt pueri, inquit, maxime à mulieribus.* Sacerdos reverentiâ in generum regium, de servorum tantum puritate interrogat, sed David probè intelligens idem de se quæri, non de servis tantum, sed etiam de se respondit, impedimentum hac in parte fore nullum. Erectus hoc responso Pontifex Hebræus, panes sacros esurientibus concessit. Verosimile datos fuisse quinque, singulis unum. Nam censemus, Davide quatuor servos aut alicubi relictos, aut certè præmissos, ita quidem ut Achimelechum David incomitatus pervenerit, prout è speculoso est digressus. Credibile fidelissimos servorum à Ionathâ submissos, qui tutarentur fugientem, aut forsitan via ipsa pauculos illi aggregavit. Quia verò David non tantum famelicus, sed & exarmatus Noben venit. idcirco non tantum panem, sed & enses petiit. Oblatus ei gladius Goliathi, quem armis omnibus præferens: *Non est huic alter similis, da mihi eum.* Hinc facile est conjectare, quàm robustus David & procerus fuerit, cui arma Saulis procerissimi, cui gladius Goliathi conveniebant. Ita in armaturam gladio, in viaticum panibus acceptis, ulteriori se fugam mandavit. Hac in fugâ quinque paulò accuratius expendenda.

Levit. c. 24. v. 9.

Ante acceptos panes examinatur. 1. Reg. c. 21. v. 4.

Ibid. v. 9.

Ulteriori fugæ se mandar. in qua quinque expenda.

1. Vehemens Davidis fames.

Math. c. 12. v. 3 & 4.

Psal. 137. v. 1.

Ad exemplum David panem quotidianum debemus petere non delicias.

Primum, Vehemens Davidis fames non perdidit, non phasianos, non meleagridas, non scitamenta & cupedias, sed panem petiit in stipem, nec anxie quarit, num recens sit, an verò aridus & siccus. Illi certè panes jam per octiduum induruerant, famam tamen gratissimi erant. Rariorem hanc inedia Christum in exemplum trahens: *Non, inquit, legis, quid fecerit David, quando esuriit, & cui cum eo erant: quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his, qui cum eo erant, nisi solum sacerdotibus.* Hic Servator discipulos suos cum Davide, ac servis ejus se cum Achimelecho confert, & legem necessitatis explicat. E dictis facile constat, quantum hoc itineris accelerarit David, quando sine omni telo & armis tantus miles, tam insignis dux viam confecit longam, quod non tantum probro, sed & periculo erat, quomodo enim prædonem, aut furum sustinisset incurios? sed necessitas legum impatiens urgebat, idcirco non videbatur expectandum, dum alius gladius, aut panes alii adferrentur; quæ obvia erant, in fugæ præsidium judicabat assumenda; pertinax Saulis furor terrebat, si enim triplices nuntios in Natioth misit, quantum magis in Nobe missurus fuit? Severa necessitas impellebat. Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus? Memento David esurientis, anxii, sitientis, ærumnosi, fugientis, sed quò fugiat, ignari. Sed & nos meminerimus panem petere, sed quotidianum, non delicias, non abundantiam, non cupedias. Quod si pater parcitius subministret panem, aut includat, cogitent liberi, id à parente fieri, aut quia abusi sint pane, aut ne abuterentur, & ejus nimium frequenti usu valetudinem corrumpant: annonæ charitatem immittit Deus, aut ut pescantes puniat, aut certè coërceat peccaturos.

Alterum, prudens & cautum latendi studium. Ut fuga tantò foret expeditior, viaticum, arma, famulos, impedimenta omnia reliquit David. Huic autem fugæ apud Achimelechum palliandæ: *Gladium meum, inquit, & arma mea non tulit mecum, sermo enim regis urgebat.* Officioso figmento vitam tueri studuit, nec tamen penitus latere potuit. Nam Doëg Idumæus, Saulis pastorum præfectus, hæc agi vidit, & audivit, & ea nequam susurro apud regem improbum mox effudit, unde complurium cædes, & mala maxima sunt orta. Terrebat utique David viri proditoris aspectu, animo prælagente, hæc omnia ad aures Saulis deferenda, non auditum tamen dixisse David: *Quis diabolorum hoc ipso tempore Doëgum advexit? Vt illud omnes infortunii diræ malè perduint.* Non hæc voces sperferat David: Dei providentiâ & voluntate adorans, totum se Deo permittit, gubernandum, ut quidquid in se Deus decerneret, sanctissimum haberet. Sciebat exactissimè David, si Deus voluisset Doëgum non intervenire arbitrum, id impediri nutu potuisse. Cum autem præfœ omnem expectationem res aliter eveniret, hoc ipsum divinæ voluntatis certissimum argumentum est interpretatus quidquid demum sequeretur mali ex hominibus, tam importuni accessu.

Ita nos in rebus omnino omnibus geramus: Cum Juda Machabeo principe identidem dicamus: *Sicut voluntas in celo fuerit, sic fiat. Dominus faciat quod bonum est in conspectu suo.* Non importunè hæc aliquis quæsitur. Ecce hoc topes, totisque libris ugetur & incycaur? Helio, totius quinque libri hoc ipsum clamant: idem aliæ scriptioes sæpius commendant: nec est ferè, quod crebrius instilletur, quàm divine Providentiæ notitiâ & veneratio, & quæ inde sequitur, cum divinâ voluntate conformatio. Nemo compendiam docendi rationem miretur: Supremæ Providentiæ cognitio & consensus cum Dei voluntate, fundamentum est solidissimum, omnis tranquillitatis & sanctimonie. Atque hic nos ter etiam in hac descriptione finis est, spectandum Orbi proponere Hebræum David, verum secundum cor Dei, qui fecerit omnes Dei voluntates. Assidua divinæ Providentiæ memoria calcitra est mollissima, cui humanus animus indormiat. Hanc in horto olivifero Christus supponens Petro: *Quomodo ergo, inquit, implebantur scripturæ, quia sic oportet fieri.*

Tertium, Cura Dei circa ea, quæ ipsi donantur. Dona voco quæ debita essent dicenda. Cum enim Deo quippiam donamus, nunquid sua Deo reddimus? Nihilominus attentissimus est Deus ad hæc dona. In testimonium presens venit historia. Voluit Deus sibi panes offerri, sed calidos à furno, & iis thus sanctissimum imponi. Ipso sabbatho pinsi debebant à Levitis, è farina tenerimâ & candidissimâ, è polline ac flore farinæ. Exitium quid Deus exigit, & plerumque præstantissimum. In ipsi Orbis incunabulis præ Caini sacrificio, longè magis placuerunt Deo Abelis victimæ. Nam Abel optimum de primogeniis gregis sui, & de adipibus eorum obrulit, Cain autem de fructibus terræ. Quod Deo datur, sit optimum. Hinc illi valde displicent, qui ætatis florem inter nugas & libidines, fluxis & inanibus studiis consumunt, effectam ac marcidam senectutem, velut nobile donum offerunt Deo, illi tum demum servituri, cum vires mundi servitii exhausserint. Ita panes recentes ipsi comedunt, aridos & in saxum pane duretentes Deo relinquant. Munus ingratum, quod à manu tam parca, tam sordidâ venit.

Duodenorum porrò panum istorum numero Deus rudes Iudæos erudit, quàm fidei memoriâ eorum semper meminisset, quando duodecim Israelis Tri-

2. Prudens & cautum latendi studium. 1. Reg. c. 21. v. 8.

David se totum Deo permittit gubernandum.

1. Mach. 3. v. 60. 2. Reg. c. 10. v. 12.

Providentiæ divinæ cognitio & consensus cum Dei voluntate est fundamentum tranquillitatis & sanctimonie. Math. 5. 26. v. 14. 3. Cura Dei circa ea, quæ ei donantur.

Gen. 4. 4. v. 3 & 4.

lis Tribus, hi panes numero pares significarunt. Solutum ingens summum est cogitare sapius: Deus affiduum memor est mei, nec enim oblivisci potest operis quod condidit. Nemo dixerit: *Dereliquit me Dominus, & oblitus est mei. Nunquid enim oblitus potest mulier infanem suum, ac non misereatur filio uteri sui, & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te. Aspice terebratas Christi manus & pedes, & latus; tam in manibus, quam in pedibus ac latere tuum nomen descriptum leges.*

Quartum, Munera numini oblata perire non possunt. Hæc enim vel nobis servantur à bono Numine, vel paulò post restituntur cum amplo fenore. Deo donare, est dona accipere. Non dubitem Davidi fuisse, armamentarium spoliis hostium, variè auctum, eo tamen tempore Davidi non profuit. Sed Sauli; solus Goliathi gladius ob partam victoriam Deo dicatus profuit, nil certè profuturus, si ad ostentationem & pompam fuisset domi servatus. Et videtè specimen divinae providentiæ, quâ disponente factum, ut ille ipse Goliathi gladius in tabernaculo servaretur, alioquin inermi nihil in solitudine præsidii adversus leones, urfos, hostes alios fuisset. Tuâ, ô Deus, providentiâ gubernantur omnia, nec ea vel momento dormiunt. Nec, tamen religioni aut conscientia duxit David gladium Deo consecratum pro telo in sui tuitionem, sicut & propositionis panes in famis solatium accipere; necessitate impellente, facta templorum vasa liquare aut vendere permittit. Ambrosius affirmans: *Melius est, inquit, pauperum vitam & fortunam, quam templorum divitiarum non temerare.*

Quintum, Achimelechii examen: *Si mundi sunt pueri, maxime à mulieribus.* Alphonsus Toftatus Abulensis, hæc sacerdotis verba expendens: *Quanta, inquit, confusio debet esse eorum, qui Dominicum corpus sumunt immundi. Inter panes propositionis & profanos nihil erat differentia; nisi quam fecerat opinio; & tamen solis sacerdotibus, & quidem in loco sacro fas erat eos edere. Quam igitur purus sit, qui manna verum, mysteria sacrosancta, ipsum Christi corpus, sanguinem, animam, divinitatem venit sumpturus ut cibum, affirmante Christo: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Quantò æquius hic quærat examine rigido: *Si mundi sunt pueri, maxime à mulieribus.* Proprio nomine immundities dicitur libido & impudicitia. Priscæ legis varia fuit, & facilis contractu immundities per lepram, tactum funeris, sepulturam. Has immundities contrahebant Judæi sæpe sine omni animi noxiâ, de harum nullâ quærit Achimelechus, quæ solum corpus inficiebant: Venereæ sordes & corpus & animam contaminant. Idcirco quilibet convivium celeste accessurus conscientiam suam interroget, videatque ut ea quam mundissima sit à carnis spurcitiæ, quæ utramque hominis partem inquinat. Non enim propositionis panes, sed corpus sanguinemque purissimum Servatoris Christi sumpturus est. Eam ob causam vociferatur Paulus, & verbis gravissimis monens: *Quicumque, ait, manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, iudicium sibi manducat, non dijudicans corpus Domini.* Ergo epulum Eucharisticum accumbe, si mundus es. Impuris labris hæc ambrosia, hoc nec est libandum non est. Angeli mores indue, & Angelorum panem accipe.*

CAPVT XI.

David insanum se simulat.

THOMAS Stapletonus optimæ notæ scriptor, res gestas Thomæ Mori, (qui in Aula Anglicanâ vit

A summus & libellorum magister stylo persecutus hæc sapientem memorat: *Volsæus senator purpuratus in Anglorum regno præpotens senatum cœgerat, & primi nominis optimatibus. In hunc Comitibus & Baronibus, & nobilissimæ prosapia viri legebantur, penes quos summum fuerat regis imperium.* Volsæus illustrissimus senatoribus jam præsentibus explicare instituit, quam regni bono foret, ex confesso illo unum aliquem eligere, qui personam regis toto regno gereret. Speraverat autem ambitione immodicâ omnium sententias in se ituras. Nec malè animus prælagit. Suffragia universorum, si unicum demas, in Volsæum conspiraverant. Ultimus omnium sententiam dixit Morus, non ita pridem in eum senatum cooptatus. Atque hic unus, & solus, quod omnes suaserat faciendum, dissuadere institit, sed & dicti rationes populosas adferre, multaque super eâ te disserere. Itaque senatus jam omnis nutare, & satis ostendere, videri sibi, sententias denudè esse perrogandas. Hic Volsæus in fermento totus, & acerbè Moro inequitans: *Non, inquit, frontem ducis Moro, quod cum omnium sis novissimus, plus omnibus sapere te sentes? Specimen illustre stultitiæ. Cui promptè Moro: Ergo, inquit, gratias Deo maximas agamus, quod Regia Majestas in supremo senatu suo unum tantummodo stultum habeat. Ita deliberatio in aliud tempus dilata; consilium Volsæi rejectum. Et nisi Thomæ Moro pectus pol sapuisset, nunquam certè passus fuisset stultitiæ se insimulari. Nam primum stulti iudicium se sapientem credere. Nec enim quisquam minus tolerat se stultum haberi, quam qui stultus est.*

Cum David in Aula regi Achis discernen vitam præfens persentiret, amentem ac fatuum se simulavit. Rex hominem mox ab aula iussit facessere. Agat Deo gratias Achis, si solus in ipsius aula fatuus fuit David. O mi Deus! si omnes fatui & amentes, & quibus non sanum erat sinciput, ab Achis aula fuissent amoliendi, brevi vacua luxisset aula; & forsan primus ipse rex Achis debuisset aula excedere. Equidem stultitiæ admisit insignem tam temere Davidem amovendo. Prudentiæ fuisset percontari & indagare, quidnam tam celebri, tam strenuo duci evenerit, ut ad insaniam redigeretur, an istud mali continuum, an verò insubidum hæc. Nil horum Achis, sed præceps, sed sine investigatione omni hominem sapientissimum à se dimisit, stultus ipse & insanus, qui se sapere credebat pleno pectore. Atque hoc jam explicatius trademus, quomodo David insanum se simulavit, & quæ sit sapiens stultitia.

§. I.

DAVID Goliathi gladio & pane mendicato jam viaticus, toto Israël regno sedendum sibi ratus in exteras terras peregrè abiit, ad Gethæorum regem Achis. Quod Regum facti, his verbis restantur: *Surrexit itaque David, & fugit in die illâ à facie Saul ad Achis regem Geth. Quomodo autem à facie Saul fugisse dicitur, cum jam ante aliquot dies Saulis oculos exierit? Res nota. Ubi rex subditos aut servos habet, ibi & manus, & oculos. An nescis longas regibus esse manus? Apud Persas alii regis oculi, regis autem alii dicuntur. Hinc priscum illud: Regum multæ sunt aures, multi sunt & oculi. Si David in Israël regno substitisset, ubi in Saulis auribus, & oculis, & manibus fuisset, eam ob causam in regnum Palæstinum transiit. Certè hic David spiritum tanquam rem vacuum impendit, hostilem terram ingressus forsan solus sine ullo comite, in quâ non ita pridem ducentos viros jugulaverat. Quod si latere voluit inter Philistæos, profectò fugere debuisset Gethæos, quorum necavit volumem*

* Constat.

Thomæ Mori ad Volsæum pulchra responsio.

David in aula regis Achis amentem se simulavit, & ejicitur.

1. Reg. c. 27.

vers. 10.

David à facie Saul fugisse re-aures, & oculos. An nescis longas regibus esse manus? Apud Persas alii regis oculi, regis autem alii dicuntur. Hinc priscum illud: Regum multæ sunt aures, multi sunt & oculi. Si David in Israël regno substitisset, ubi in Saulis auribus, & oculis, & manibus fuisset, eam ob causam in regnum Palæstinum transiit. Certè hic David spiritum tanquam rem vacuum impendit, hostilem terram ingressus forsan solus sine ullo comite, in quâ non ita pridem ducentos viros jugulaverat. Quod si latere voluit inter Philistæos, profectò fugere debuisset Gethæos, quorum necavit volumem

Ovid. in ep. Heroicum ep. Helena.

Quia regum multæ sunt aures, multi oculi.

multi oculi.